

Alina Paklerska

Akademia Nauk Stosowanych WSGE
im. A. De Gasperi w Józefowie

E-mail: alina.gut@wsge.edu.pl

ORCID: 0000-0001-7251-9520

DOI: doi.org/10.13166/awsge/213962

INTERSUBIEKTYWNY DIALOG JAKO NARZĘDZIE PRACY WSPÓŁCZESNEGO WYCHOWAWCY

INTERSUBJECTIVE DIALOGUE AS A TOOL IN THE WORK OF THE CONTEMPORARY EDUCATOR

Streszczenie: W artykule omówiono wyniki najnowszych ogólnopolskich badań dotyczących postaw prezentowanych przez tzw. *cyfrowych tubylców*. Obejmowały one dwie kwestie. Po pierwsze stosunku badanych do zasobów i funkcji internetu oraz po drugie ich opinii o relacjach z bliskimi. Opracowanie zostało oparte o komparatystyczne wnioskowanie na podstawie treści tych raportów. Celem autorki było wskazanie zależności pomiędzy z informatyzowanym stylem życia dzieci i młodzieży w Polsce a sposobem postrzegania przez nie rzeczywistości. Nadużywanie komunikacji zapośredniczonej przez internet kosztem rozmów offline przedstawiono jako problem w kontekście szerszego zjawiska zaniku więzi społecznych. Dowiedziono, że oba fakty są skorelowane z niewykorzystywaniem przez wychowawców możliwości jakie niesie za sobą intersubiektywny dialog z dzieckiem.

SŁOWA KLUCZOWE: *dzieci; młodzież; wychowanie; dialog; cyfrowi tubylcy; konstruktywizm; prawda, dobro i piękno*

Metoda: analiza komparatystyczna

WPROWADZENIE

Dynamiczny rozwój mediów cyfrowych oraz ich obecność we wszystkich kluczowych sferach życia, łącznie z edukacyjną, wymagają nowego podejścia do kształcenia kompetencji medialnych i informacyjnych. Niemniej samo spektrum oddziaływania nowych mediów na postawy i wyobrażenia najmłodszych do tej pory nie było szeroko omawiane. Dotychczas wpływ nowych mediów na kształtowanie się postaw oraz poglądów ludzkich był podejmowany przede wszystkim w kontekście osób dorosłych.

W 2024 r. w Polsce prowadzono szereg badań oddziaływania internetu na dzieci i młodzież. Dzięki nim do listy publikacji, które podejmują tematykę pedagogii mediów, wykorzystania ich w edukacji oraz ich wpływu na psychikę i rozwój najmłodszych zaczęły dołączać kolejne opierające się na wynikach zawartych w tych raportach.

Niniejsze opracowanie ma na celu diagnozę problemów komunikacyjnych dzieci i młodzieży. Słabe umiejętności interpersonalne są często wynikiem nieadekwatnej metodyki wychowania w stosunku do postępujących przemian jakie dokonują się w relacjach społecznych.

DZISIEJSZE PROBLEMY DZIECI I MŁODZIEŻY

Wyniki tegorocznego badania przeprowadzonego przez UNICEF wskazują, że 40% dzieci i młodzieży w wieku od 12 do 17 lat w Polsce nie czuje się szczęśliwe. W porównaniu z wynikami wcześniejszego badania (z 2019 r.) odsetek *szczęśliwych dzieci* spadł o 16%. Ponadto dowiedziono, że *dzieci jako źródła szczęścia wymieniają czas wolny, spotkania z przyjaciółmi oraz relacje z rodziną*^[1]. Może to więc oznaczać, że spada również odczuwana przez to pokolenie jakość tych trzech wyznaczników szczęścia.

Wiązać taki stan rzeczy można ze wzrostem na przestrzeni ostatnich 5 lat technicyzacji społeczeństwa. Doświadczenie światowej pandemii COVID-19

---

^[1] Raport UNICEF „Prawa dziecka w Polsce 2024”, s. 16. Protokół dostępu: <https://unicef.pl/co-robimy/baza-wiedzy/raporty-unicef/prawa-dziecka-w-polsce-2024> (27.07.2025).

przeformułowało sposób komunikacji w niemal wszystkich sferach życia, również kontaktu z bliskimi, co zaowocowało zmianą standardów relacji tak prywatnych, jak i formalnych.

Być może efektem tego zjawiska, w IV kwartale 2024 r. dzieci w wieku 7-14 lat spędzały średnio ponad 2 godziny dziennie *skrolując* serwisy społecznościowe, prawie 2 godziny oglądając różnorodne utwory na serwisach streamingowych i 40 minut rozmawiając i pisząc ze znajomymi na komunikatorach^[2]. Przy czym, połowa z nich robiła to również podczas zajęć w szkole^[3], co ograniczało im w sposób oczywisty naturalną (niezapośredniczoną) komunikację z rówieśnikami i kadrą pedagogiczną w przestrzeni, która została instytucjonalnie powołana do tego by kształtować w dzieciach umiejętności społeczne.

Smart domy, w pełni zautomatyzowane pojazdy, czy naszpikowane aplikacjami *niemal do wszystkiego* smartfony postrzegane są jako nowinki przez osoby należące do starszych pokoleń. Pamiętają one telefony stacjonarne i dźwięk modemu przy łączeniu się z internetem. Dzisiejszy sposób komunikowania się oddziałuje na poglądy, szczególnie jednak tych pokoleń, które być może w najmniejszym stopniu zauważają postęp technologiczny, a więc tzw. cyfrowych tubylców^[4]. Prawdopodobnie wynika to stąd, że wychowywali się oni już w przestrzeni kontaktu cyfrowego i dzięki temu znacznie lepiej od starszych osób umieją posługiwać się jego narzędziami.

Pewien pogląd na to pokolenie dają wyniki badania przeprowadzonego w listopadzie 2024 r. na osobach w wieku 18-29 lat przez Kaję Gagatę, Urszulę Karaś i Julię Kelsz^[5]:

- 2 na 3 badanych wskazało, że trudno w dzisiejszych czasach znaleźć odpowiedniego partnera/partnerkę,

^[2] A. Załęska, A. Miotk, *Korzystanie z internetu przez dzieci i młodzież w Polsce* [w:] *Internet dzieci. Raport z monitoringu obecności dzieci i młodzieży w internecie*, (red.) M. Bigaj, K. Ciesiołkiewicz, K. Mikulski, A. Miotk, J. Przewłocka, M. Rosa, A. Załęska, Warszawa 2025, s. 34.

^[3] J. Przewłocka, *Specyfika korzystania ze smartfonów przez dzieci i młodzież* [w:] *Internet dzieci...*, dz.cyt., s. 63.

^[4] M. Prensky, *Digital Natives – Digital Immigrants*, *On the Horizon* nr 5(9), 2001, s. 1-6.

^[5] K. Gagatę, U. Karaś, J. Kelsz, *Stan Młodych 2025*, s. 30, 50, 52 i 73. Protokół dostępu: <https://waznesprawy.org/wp-content/uploads/2025/04/stan-mlodych-2025-raport.pdf> (27.07.2025).

- niemal co czwarty będący w związku poznał partnera/partnerkę przez aplikację randkową,
- 3 na 4 z nich uważa, że szkoła nie przekazała im wystarczającej wiedzy o tym jak się komunikować z innymi ludźmi (słuchać, rozumieć i argumentować),
- co trzecia osoba uważa, że bez mediów społecznościowych jej życie byłoby nudne.

Co ważne, problemy w nawiązywaniu relacji nie kolidują z wartościami, które młodzi ludzie uważają za najważniejsze. 57% respondentów badania CBOS wskazuje, że są nimi miłość i przyjaźń. Dla 38% będzie to ciekawa praca, zgodna z zainteresowaniami, a 35% pragnie w przyszłości dorobić się kariery i majątku. Jednak jedynie co trzecia osoba pragnie zadbać o udane życie rodzinne i rodzicielstwo^[6].

Wyniki tych badań wskazują, że tzw. *młodzi dorośli* mają spore problemy z nawiązywaniem relacji, z komunikacją bezpośrednią i są świadomi swojego uzależnienia mentalnego od mediów społecznościowych. Wnioskować stąd również można, że wielu z nich nie postrzega tych zjawisk jako negatywnie oddziałujących i nie planuje podejmować działań mających na celu budowania wokół siebie środowiska opartego na silnych (np. rodzinnych) więziach. W drugie ćwierćwiecze XXI w. wchodzi pokolenie dzieci, które jeszcze mniej czasu niż dzisiejsi młodzi dorośli poświęca na komunikację bezpośrednią^[7], ale notabene które też jej pragnie jak ryba wody.

Badanie przeprowadzone przez UNICEF dostarcza natomiast informacji o postrzeganiu problemów dzieci przez ich rodziców i nauczycieli. Jego wyniki wskazują na mylne wyobrażenie osób odpowiedzialnych za wychowywanie

^[6] R. Boguszewski, *Aspiracje, dążenia i plany życiowe młodzieży*, [w:] *Młodzież 2021*, M. Grabowska, M. Gwiazda (red.), Warszawa 2022, s. 66.

^[7] Według badania Mediapanel w ostatnim kwartale 2024 r. prawie 92% dzieci w wieku 7-14 lat korzystało codziennie z internetu. Oznacza to też, że osoby z tej grupy wiekowej robią to w większej skali niż starsze pokolenia. 2,63 mln użytkowników (96% osób z tej grupy wiekowej) na co dzień korzysta z urządzeń mobilnych (A. Załęska, A. Miotk, dz.cyt., s. 30).

przyszłych pokoleń dotyczące realnych potrzeb najmłodszych. Na przykład 4 na 5 rodziców uważa, że ich pociecha jest szczęśliwa^[8].

Rozmowy o zjawiskach społecznych są najrzadziej poruszonymi przez nauczycieli tematami rozmów z dziećmi. Agnieszka Nowak-Łojewska dowodzi, że dzieje się tak najczęściej ze względu na brak konkretnych wskazań w podręcznikach i programie kształcenia odnoszących się do tego, jak uczyć o komunikowaniu i relacjach międzyludzkich. Wychowawcy obawiają się takich rozmów ze względu na możliwą niejednoznaczność takiej sytuacji, brak wiary w kompetencje oraz wiedzę dzieci (wystarczającą do prowadzenia takich dyskusji) i dlatego wolą pozostać przy sprawdzonych sposobach pracy^[9]. Poza oczywistym zaniechaniem możliwości rozwoju umiejętności interpersonalnych, ignorowanie głosu ucznia w dyskusji powoduje również, że proponowane przez niego teorie pozostają nieskonfrontowane z wiedzą naukową^[10]. Istnieje jednak pewna grupa nauczycieli, która docenia wartość codziennych doświadczeń komunikacyjnych i planując kolejne zajęcia inspirowane jest zainteresowaniami podopiecznych^[11]. Takie podmiotowe traktowanie uczniów sprawia, że doceniona zostaje ich kreatywność, ciekawość i aktywność na zajęciach.

Podobne wyzwania stoją również przed współczesnymi rodzicami. Do ciekawych wniosków prowadzą badania jakościowe CBOS realizowane na grupie matek i ich nastoletnich córek. Oba pokolenia mają świadomość, że media odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu wyobrażeń kobiet na temat dobrego i udanego życia. Kobieta ukazywana w mediach znakomicie potrafi pogodzić pracę z pasjami i życiem rodzinnym. Jak sygnalizuje Marcin Głowacki, *i starsze, i młodsze uczestniczki dystansują się od takiego wzorca. Uważają, że nie wytrzyma on zderzenia z rzeczywistością*^[12]. Córki twierdzą, że nowe zawody, jak np. youtuber lub tiktoker są dla nich atrakcyjne, ponieważ umożliwiają szybkie

^[8] Raport UNICEF, dz.cyt.

^[9] A. Nowak-Łojewska, *Od szkolnego przekazu do konstruowania znaczeń. Wiedza społeczna młodszych uczniów z perspektywy nauczyciela*, Zielona Góra 2011, s. 184 i 269.

^[10] D. Klus-Stańska, *Wiedza osobista uczniów jako punkt zwrotny w teorii i praktyce dydaktycznej*, Kwartalnik Pedagogiczny, nr 1(25), 2019, s. 14.

^[11] A. Nowak-Łojewska, dz.cyt., s. 255n.

^[12] M. Głowacki, *Kobiety w świecie wzorów i modeli życia. Komunikat z badań jakościowych*. Protokół dostępu: https://www.cbos.pl/PL/publikacje/fokusy/pliki/2025/fk_002_2025.pdf (27.07.2025), s. 2-3.

zdobycie popularności i zarabianie dużych pieniędzy. *Matki*, w przeciwieństwie do ich dzieci widzą w influencerkach, nie symbol statusu, piękna i sukcesu, ale próżności i ideowej pustki. Interesującym wnioskiem z tego badania jest również niepokój *córek* o przedstawicielki jeszcze młodszego pokolenia, które ich zdaniem, są znacznie bardziej podatne na wpływy złych wzorców prezentowanych w mediach społecznościowych. Co więcej, *ani młodsze, ani tym bardziej starsze kobiety raczej nie szanują influencerów i nie deklarują chęci wzorowania się na nich. Dystansują się wobec nich. Mówią, że to wzór dla kobiet innych niż one. Jednakże fakt, że dysponują pewną wiedzą w tej dziedzinie, wskazuje, że zdarza im się je obserwować. Niekiedy młodsze uczestniczki badania mówią o starszych, że to właśnie one są bardziej podatne na wpływ internetu*^[13]. W świetle przytoczonych badań warto zauważyć, że zarówno cyfrowi tubylcy (tu córki), jak i imigranci (matki) są świadomi wszechobecnego w przekazach internetowych *fejku*^[14] i dominacji wzorców, które mogą powodować deprawację ich odbiorców. Tak przedstawicielki starszego, jak i młodszego pokolenia nie postrzegają też siebie i swoich rówieśniczek jako potencjalnych ofiar manipulacji i demoralizacji.

CZY WYCHOWANIE POWINNO BYĆ INTERSUBIEKTYWNE?

Omówione wyżej wyniki najnowszych badań dotyczących kondycji dzieci i młodzieży wskazują szereg wyzwań stojących dziś przed środowiskami wychowawczymi. Ograniczenie kontaktu bezpośredniego powoduje nie tylko obniżenie umiejętności interpersonalnych uczniów, ale przyczynia się też do braku rozwijania u nich takich cech jak dociekliwość, czy skłonność do głębszej autorefleksji. W odpowiedzi na te problemy wielu nauczycieli, mniej lub bardziej świadomie, działa w duchu konstruktywistycznego paradygmatu wychowania. Podczas zajęć szkolnych starają się dlatego stwarzać sytuacje sprzyjające wyrażaniu opinii przez podopiecznego. Praktyka taka

^[13] Tamże, s. 5.

^[14] Por. Ł. Małecki, *Fejk – Fabuła z zamiarem oszukania*, *Studia Rossica Posnaniensia*, nr 44(2), 2019, s. 305–312.

ma na celu pobudzanie wyobraźni ucznia i kształtowanie w nim cechy dociekliwości. W efekcie tego sukces wychowawczy mierzyć można stopniem samodzielności intelektualnej wychowanka wyrażanej w poszukiwaniu odpowiedzi na stawiane pytania^[15]. Odpowiednio ta sama metoda może być stosowana na wielu płaszczyznach, również w obszarze internalizowania przez dzieci i młodzież norm i wartości, czy uczenia ich kompetencji komunikacyjnych.

Przyjmując za fakt, że człowiek jest istotą świadomą, intencjonalnie ustosunkowującą się do bodźców pochodzących ze świata zewnętrznego, założyć można, że rozwój osobowy polega na nieustannej zmianie sposobu rozumienia, a co za tym idzie *bycia w świecie*. Zgodnie z tym założeniem, poznanie służy ludziom do dostosowywania się do aktualnych uwarunkowań zewnętrznych. Procesowi temu towarzyszy zjawisko porzucania *starych sensów*, które nie spełniają warunków użyteczności dla bieżącej sytuacji, w jakiej znalazł się człowiek na rzecz *nowych sensów*, które wyrażają bardziej trafne rozumienie tego co jest *tu i teraz*^[16].

Jak zauważa Jan Maria Bocheński, te *nowe sensory* powstają w subiektywnym poczuciu oczywistości, a nie dzięki intersubiektywnemu kryterium prawdy-falszu^[17]. Zatem to jak człowiek siebie samego postrzega nie jest tożsame z odpowiedzią na pytanie *kim tak naprawdę jest?*. Poznanie bowiem jest efektem działania człowieka w oparciu o jego *zastaną* (w danym momencie) wiedzę o świecie i samoświadomość. Pierwsza z nich dotyczy jego opinii o rzeczywistości, a druga służy odpowiedzi na pytanie *kim jestem?*. Samoświadomość wówczas konstytuuje aktualny pogląd człowieka na świat.

Tak rozumiane konstruktywistyczne pojmowanie rozwoju człowieka zdaje się stać w opozycji do klasycznych teorii. W zderzeniu z codziennymi doświadczeniami wzajemnie się one jednak uzupełniają. Najbardziej znaną starożytną ideą wskazującą przestrzenie wszechstronnego wzrastania człowieka jest tzw. platońska triada. Platon uważał, że tylko prawda, dobro i piękno mogą rozwijać człowieka, a więc powodować, że będzie umacniał się w określonych

[15] Z. Kwieciński, *Pedagogie POSTU – preteksty, konteksty, podteksty*, Kraków 2012, s. 59.

[16] M. Straś-Romanowska, *Rozwój osobowy, próba konceptualizacji problemu w nawiązaniu do psychologii life-span*, *Forum Psychologiczne*, nr 2(4), 1999, s. 118. Za: A. Galdowa, *Rozwój i kryteria dojrzałości osobowej*, *Przegląd Psychologiczny*, nr 1, 1990, s. 13-27.

[17] J.M. Bocheński, *Współczesne metody myślenia*, Poznań 1992, s. 8-15.

obszarach i kierunkach. Jego zdaniem *potęga dobra schroniła się w naturze piękna*, co wskazuje, że są one ze sobą integralnie powiązane, aby dalej połączyć się z prawdą^[18]. Piękno zatem w tej słynnej triadzie ma wymiar nie tylko estetyczny, ale również moralny oraz poznawczy. Władysław Tatarkiewicz opisywał, że było ono w teorii Platona wszystkim tym co jest godne podziwu, a więc także mądrością, cnotą, wspaniałymi czynami, czy dobrymi prawami. Piękno zatem nie objawia się tylko w formie, ale nade wszystko w idei^[19]. Rozwój człowieka zdaniem słynnego Greka jest możliwy dzięki wychowaniu nastawionemu na podporządkowanie tego co *śmiertelne* (zdominowane żądzami skierowanymi na przyjemności cielesne, czyli *eros* lub ambicje doczesne, czyli *thymos*) wartościom wiecznym (podyktowanym przez rozum, czyli *logos*)^[20].

Jak zauważa Bogusław Śliwerski, paradygmat metafizyczny we współczesnej pedagogice pozostaje jednak zależny od aktualnych społecznych potrzeb, które ostatecznie dyktują treści refleksji nad wychowaniem^[21]. Powszechne jest stwierdzenie, że ponieważ *czasy się zmieniają* to i my się zmieniamy. *Prawda nie jest już uzgodnieniem poznania z rzeczywistością, lecz moim poglądem. Dobro nie jest celem, który domaga się spełnienia, lecz moją zachcianką. Piękno nie jest już doskonałością i ładem, lecz moim gustem* – konstatuje Krystyna Mazurek-Łopacińska^[22].

Pewności takim opiniom daje obserwacja różnic międzypokoleniowych, które dziś szczególnie zdaje się wspierać, obserwowane na wielu płaszczyznach, zaprzeczanie wszystkiemu przez wszystkich, powszechna niepewność w stosunku do wszelkich zjawisk i brak wiary w jakąkolwiek stałość. Stąd młodzi ludzie potrzebują wychowania, które nie będzie opierało się na negowaniu ich wiedzy i odczuć, ale na dialogu pozwalającym im na wyrażanie swoich opinii i konfrontowanie ich z treściami nauczania. Rozmowa taka jest też

^[18] I. Popiołek, *Dobro – Prawda – Piękno w sztuce naszego czasu*, *Studia Paedagogica Ignatiana*, nr 17, 2015, s. 124. Za: Jan Paweł II, *List do artystów*, Watykan 1999, s. 9.

^[19] W. Tatarkiewicz, *Historia estetyki. Estetyka starożytna*, Warszawa 1985, s. 134nn.

^[20] Platon, *Timaios*, (tłum.) W. Witwicki, Warszawa 1960. Protokół dostępu: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/platon-timajos.html> (6.11.2025).

^[21] B. Śliwerski, *Pedagogika ogólna*, Kraków 2012, s. 17nn.

^[22] K. Mazurek-Łopacińska, *Postmodernistyczna kultura konsumpcyjna w kształtowaniu popytu i stylów życia współczesnego konsumenta*, *Konsumpcja i Rozwój*, nr 1, 2011, s. 47n.

przede wszystkim odpowiedzią na odczuwany przez coraz większą część najmłodszego pokolenia zanik poczucia więzi społecznych. Rolą wychowawców jest zatem moderowanie głębokich dyskusji w taki sposób, aby konfrontacja ta zamiast wywoływać jedynie zaprzeczenie i odrzucenie omawianych idei (ze względu na ich niedoskonałość), prowadziła do holistycznego rozwoju ucznia. Rodzice natomiast powinni w swoich pociechach kształtować ciekawość poznawczą poprzez rozmowę, w której nie będą dokonywać oceny ani swojego dziecka, ani jego opinii, ani omawianej idei. Będą natomiast go słuchać i kierować dialog w stronę autorefleksji wychowanka.

WNIOSKI

Wyniki z przytoczonych badań wskazują, że coraz mniej dzieci czuje się szczęśliwych. Przyczyną tego może być spadek jakości ich relacji z bliskimi i sposobu spędzania czasu wolnego od zajęć szkolnych. Już kilkulatki poświęcają około 5 godzin dziennie na odtwórcze czynności związane z przeglądaniem różnych treści internetowych. Do sieci przeniosła się też znaczna część komunikacji dzieci z rówieśnikami. Wszystkie wspomniane badania dowiodły jednak, że najmłodsi bardzo potrzebują bezpośredniego kontaktu. Paradoksalnie unikają oni komunikacji offline. Internet stał się platformą porządkowania wszelkich kontaktów międzyludzkich. Komunikacja zapośredniczona pozwala bowiem *cyfrowym tubylcom* czuć pozorny komfort. Zgodnie z zasadą utrwalania postaw poprzez praktykę, kontakt online stał się dla nich łatwiejszy niż rozmowa twarzą w twarz. Jednocześnie unikanie przez nich bezpośredniego komunikowania się z innymi ludźmi przyczynia się do tego, że cyfrowi tubylcy nie trenują swoich umiejętności interpersonalnych. To zaś stanowi powód dla, coraz silniejszego u wielu z nich, poczucia alienacji.

Rodzice rzadko rozmawiają z dziećmi o tym jak się komunikować i nawiązywać relacje. Mają też nieprawdziwe wyobrażenie o poziomie szczęścia swoich podopiecznych. Również nauczyciele bardzo niechętnie uczą kompetencji społecznych i biernie polegają na sztywnych opracowaniach programu kształcenia. Kondycja współczesnych środowisk wychowawczych przyczynia się do pogłębiania społecznych problemów najmłodszych wyrażających się

brakiem umiejętności samodzielnego dochodzenia do prawdy i bezrefleksyjną konsumpcją (często demoralizujących) sieciowych treści.

Skoro nic nie jest prawdą, nikt nie ma racji i wszystko się zmienia, bezzasadna zdaje się być jakakolwiek dyskusja. Mimo dominacji tego poglądu, a może właśnie ze względu na nią, bardzo ważne jest podejmowanie z młodym pokoleniem dialogu w oparciu o klasyczne metody wychowawcze. Konstruktivistyczna koncepcja kształcenia nawiązuje skądinąd do opisywanej przez Platona sokratejskiej metody wychowawczej. Oba podejścia wskazują, że człowiek rozwija się poszukując prawdy poprzez intersubiektywne współdzielenie z innymi wiedzy. Tym samym wysoki poziom użyteczności nauczania łączącego obie koncepcje zdaje się stanowić remedium na szerzącą się *kulturę wątpliwości*. Świadomy wychowawca stosuje odpowiednie narzędzia, aby pobudzać w uczniu takie cechy jak kreatywność i krytyczność. Przy czym ta ostatnia nie polega jedynie za bezrefleksyjnym zaprzeczaniu opiniom innych ludzi, ale nade wszystko na głębokim poznawaniu ich sensów. Rzeczywistości bowiem nie będzie chciał pojąć człowiek, który założy, że w każdej teorii kryje się fałsz. Tak płytkie rozumowanie prowadzi również do zaburzeń w relacjach międzyludzkich. Tym bardziej zadaniem wychowawcy jest stanie na straży *kultury dialogu*, opartej na otwartości na opinie innych, logicznym wnioskowaniu i towarzyszeniu podopiecznemu w badaniu faktów.

BIBLIOGRAFIA

- Bocheński, J. M. (1992). *Współczesne metody myślenia*. W drodze, s. 8-15.
- Boguszewski, R. (2022). *Aspiracje, dążenia i plany życiowe młodzieży*. W M. Grabowska, M. Gwiazda (Red.), *Młodzież 2021*. Centrum Badania Opinii Społecznej, s. 66.
- Gagatek, K., Karaś, U., & Kelsz, J. (2025). *Stan Młodych 2025*. Fundacja Ważne Sprawy. <https://waznesprawy.org/wp-content/uploads/2025/04/stan-mlodych-2025-raport.pdf> (Dostęp: 27.07.2025), s. 30-73.
- Głowacki, M. (2025). *Kobiety w świecie wzorów i modeli życia. Komunikat z badań jakościowych*, CBOS, 2/2025. Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej. https://www.cbos.pl/PL/publikacje/fokusy/pliki/2025/fk_002_2025.pdf (Dostęp: 27.07.2025), s. 2-5.
- Klus-Stańska, D. (2019). *Wiedza osobista uczniów jako punkt zwrotny w teorii i praktyce dydaktycznej*. Kwartalnik Pedagogiczny, 125, s. 14.
- Kwieciński, Z. (2012). *Pedagogie POSTU – preteksty, konteksty, podteksty*. Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 59.
- Małecki, Ł. (2019). *Fejk — Fabuła z zamiarem oszukania*. Studia Rossica Posnaniensia, 44(2), s. 305-312.
- Mazurek-Łopacińska, K. (2011). *Postmodernistyczna kultura konsumpcyjna w kształtowaniu popytu i stylów życia współczesnego konsumenta*. Konsumpcja i Rozwój (1), s. 47-48.
- Nowak-Łojewska, A. (2011). *Od szkolnego przekazu do konstruowania znaczeń. Wiedza społeczna młodszych uczniów z perspektywy nauczyciela*. Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, s. 184-269.
- Platon. (1960). *Timaios* (W. Witwicki, Tłum.). Wydawnictwo PWN. <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/platon-timajos.html> (Dostęp: 6.11.2025).
- Popiołek, I. (2015). *Dobro — Prawda — Piękno w sztuce naszego czasu*. Studia Paedagogica Ignatiana, 17, s. 124.
- Prensky, M. (2001). *Digital natives — digital immigrants*. On the Horizon, 9(5), s. 1-6.
- Przewłocka, J. (2025). *Specyfika korzystania ze smartfonów przez dzieci i młodzież*. W M. Bigaj, K. Ciesiołkiewicz, K. Mikulski, A. Miotk, J. Przewłocka, M. Rosa, A. Załęska (Red.), *Internet dzieci. Raport z monitoringu obecności dzieci i młodzieży w internecie*. Fundacja Instytut Cyfrowego Obywatelstwa; Państwowa Komisja ds. Przeciwdziałania Wykorzystaniu Seksualnemu Młodetnich poniżej lat 15, s. 63.
- Straś-Romanowska, M. (1999). *Rozwój osobowy — próba konceptualizacji problemu w nawiązaniu do psychologii life-span*. Forum Psychologiczne, 24(2), s. 118.
- Śliwerski, B. (2012). *Pedagogika ogólna*. Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 17-19.
- Tatarkiewicz, W. (1985). *Historia estetyki. Estetyka starożytna*. Arkady, s. 134-136.
- UNICEF. (2024). *Prawa dziecka w Polsce 2024*. <https://unicef.pl/co-robimy/baza-wiedzy/raporty-unicef/prawa-dziecka-w-polsce-2024> (Dostęp: 27.07.2025), s. 16.
- Załęska, A., Miotk, A. (2025). *Korzystanie z internetu przez dzieci i młodzież w Polsce*. W M. Bigaj, K. Ciesiołkiewicz, K. Mikulski, A. Miotk, J. Przewłocka, M. Rosa, A. Załęska (Red.), *Internet dzieci. Raport z monitoringu obecności dzieci i młodzieży w internecie*. Fundacja Instytut Cyfrowego Obywatelstwa; Państwowa Komisja ds. Przeciwdziałania Wykorzystaniu Seksualnemu Młodetnich poniżej lat 15, s. 30-34.